

العناصر الخارجة عن الجملة في لغة العهد القديم:

دراسة في سفر التكوين

العناصر الخارجة عن الجملة في لغة العهد القديم:

دراسة في سفر التكوين

أ. م. د. عامر محمد سليم

جامعة بغداد / كلية اللغات / قسم اللغة العبرية

البريد الإلكتروني Email : Amrslm@colang.uobaghdad.edu.iq

الكلمات المفتاحية: النحو، التداولية، النداء، سفر التكوين، العبرية التوراتية.

كيفية اقتباس البحث

سليم، عامر محمد ، العناصر الخارجة عن الجملة في لغة العهد القديم: دراسة في سفر التكوين ،مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، آب ٢٠٢٦، المجلد: ١٦، العدد: ٨ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

مسجلة في
Registered
ROAD

مفهرسة في
Indexed
IASJ

Phrases Outside the Sentence in the Language of the Old Testament: A Study of the Book of Genesis

Assist. Prof. Dr. Amer Mohammed Saleem

University of Baghdad / College of Languages

Department of Hebrew Language

Keywords : Syntax; Pragmatics; Address; Book of Genesis; Biblical Hebrew.

How To Cite This Article

Saleem, Amer Mohammed, Phrases Outside the Sentence in the Language of the Old Testament: A Study of the Book of Genesis, Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, August 2026, Volume:16, Issue 8.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

المخلص

يتناول هذا البحث الوظيفة النحوية والتداولية لمكونات النداء والتوجّه والاعتراض (הַפָּקֶה) في اللغة العبرية التوراتية، من خلال دراسة تطبيقية لنصوص سفر التكوين. ويهدف البحث إلى الكشف عن طبيعة هذه العناصر ووظائفها في البنية اللغوية والخطابية، وإبراز دورها في بناء المعنى وتوجيه عملية التواصل داخل النص. ويبين التحليل أن هذه الظواهر تُعد وحدات مستقلة تقع خارج البنية النحوية الرسمية للجملة، لكنها تؤدي وظائف بلاغية وتداولية لا غنى عنها في فهم الخطاب التوراتي. وقد أظهرت نتائج البحث الأول أن ألفاظ النداء، مثل "הַיָּה", تعمل بوصفها علامات معرفية تسترعي انتباه المتلقي، وتُهيئه لاستقبال حدث أو معلومة ذات أهمية، كما تعكس معاني الحضور والاستعداد. أما المبحث الثاني فقد أوضح أن أساليب التوجّه والنداء تكشف عن طبيعة العلاقات بين الشخصيات، سواء من حيث القرب أو السلطة أو المكانة الاجتماعية، وأن ظاهرة تكرار الاسم تُستخدم لإبراز المواقف الحاسمة وتعميق الأثر الدرامي للنص. وفي المبحث الثالث، تبين أن الاعتراض يمثل صوت الراوي، إذ يقدم معلومات تفسيرية

وتاريخية ولغوية تسهم في توضيح النص وإثراء دلالاته. وتتلخص الدراسة إلى أن مكوّنات קפ"ה تؤدي دورًا أساسيًا في تحقيق التماسك النصي، وفهم البنية الحوارية والتفسيرية، وإبراز الخصائص الأسلوبية والبلاغية للنص التوراتي.

Abstract

This study examines the syntactic and pragmatic functions of the QPH (Call, Address, and Parenthetical/Insertion) elements in Biblical Hebrew through an applied analysis of selected passages from the Book of Genesis. The research aims to investigate the linguistic status of these elements, clarify their role in the organization of biblical discourse, and demonstrate their contribution to meaning construction and communication within the text.

The analysis reveals that these phenomena function as independent units outside the formal syntactic structure of the sentence, while performing indispensable rhetorical and pragmatic functions essential for understanding biblical discourse. The first chapter shows that exclamatory expressions, such as *hinneh* ("behold"), serve as cognitive markers that attract the reader's attention, signal presence and readiness, and prepare the audience for significant events or information. The second chapter demonstrates that forms of address reflect the relationships of authority, intimacy, and social hierarchy between characters, while the repetition of a personal name functions as a stylistic device that intensifies dramatic moments and emphasizes their significance.

The third chapter explains that parenthetical expressions represent the narrator's voice, providing historical, etymological, and interpretive information that enriches the reader's understanding of the text. The study concludes that the QPH elements play a fundamental role in achieving textual cohesion, enhancing the dialogic and interpretive structure of the Book of Genesis, and highlighting the stylistic and rhetorical characteristics of Biblical Hebrew.

המרכיבים החוץ-משפטיים בלשון המקרא:

עיון בספר בראשית

תקציר

מחקר זה עוסק בתפקודם התחבירי והפרגמטי של מרכיבי קפ"ה – קריאה, פנייה והסגר – בלשון המקראית של ספר בראשית. מטרת המחקר היא לבחון

את מעמדם הלשוני של מרכיבים אלה, לעמוד על תרומתם לארגון השיח המקראי ולהבהיר את תפקידם ביצירת משמעות ובהכוונת הקורא.

מן הניתוח המוצג במחקר עולה כי תופעות אלו אינן מהוות חלק מן המבנה התחבירי הפורמלי של המשפט, אלא יחידות עצמאיות בעלות תפקידים רטוריים, פרשניים ותקשורתיים חשובים. בפרק הראשון נמצא כי מילות הקריאה, כגון "הנה", משמשות כסמנים קוגניטיביים הממקדים את תשומת לבו של הקורא, מבטאות נוכחות ומוכנות ומכינות את הקרקע להתרחשות משמעותית.

בפרק השני הודגם כי הפנייה משקפת את יחסי הקרבה, הסמכות והכוח בין הדמויות, וכי תופעת כפל השם משמשת כאמצעי סגנוני להעצמת רגעים דרמטיים ולהדגשת חשיבותם. בפרק השלישי הובהר כי ההסגר מייצג את קולו של המספר, המספק לקורא מידע היסטורי, אטימולוגי ופרשני המעשיר את הבנת הטקסט ומרחיב את משמעותו. מסקנת המחקר היא שמרכיבי קפ"ה הם חלק בלתי נפרד מן המבנה הדיאלוגי והפרשני של ספר בראשית, ותורמים להבנת מאפייניו הלשוניים, הסגנוניים והרטוריים של המקרא.

מילות מפתח: תחביר, פרגמטיקה, קריאה, ספר בראשית, לשון המקרא.

בעיית המחקר

הבעיה המרכזית במחקר זה נעוצה בעובדה שמרכיבי הקריאה, הפנייה וההסגר נתפסים לעיתים כמרכיבים שוליים בטקסט המקראי. אולם, בחינה מעמיקה מעלה כי אלו הם כלים רטוריים ותחביריים חיוניים לעיצוב הדינמיקה של השיח. המחקר מבקש לבחון כיצד מרכיבים אלו, המצויים מחוץ למבנה המשפט היסודי, משפיעים על הבנת המשמעות הדרמטית והסמנטית של הטקסט בהיעדר סימני פיסוק מודרניים.

חשיבות המחקר

חשיבותו של המחקר באה לידי ביטוי בכמה מישורים:

המישור הפרגמטי: הבנת השימוש בשפה כאמצעי לתקשורת בין-אישית בין דמויות המקרא.

המישור התחבירי: עמידה על תפקודם של המרכיבים החוץ-משפטיים וזיקתם למבנה המשפט.

המישור הפרשני: בחינת הקשר בין התופעות הלשוניות לבין הפרשנות הספרותית של סיפורי המקרא.

השערות המחקר

המחקר מבוסס על שלוש השערות מרכזיות:

1. מילות הקריאה כדוגמת ("הנה") משמשות כסמנים קוגניטיביים המכוונים את קשב הקורא לאירועים מכוננים.
2. הפנייה משקפת את המבנה החברתי וההיררכי בסיפורי המקרא.
3. מבני ההסגר מהווים את "קולו של המספר" ומספקים מפתחות פרשניים הכרחיים להבנת ההקשר.

מתודולוגיה

מחקר ייערך בשיטה התיאורטית-אנליטית. העבודה תתבסס על איסוף נתונים (אקזגזה) מהטקסט המקראי, תוך התמקדות בספר בראשית. הניתוח ישלב בין הגישה הדיאכרונית (התפתחות השפה על פי בלאו וגזניוס) לבין הגישה הסינכרונית הבוחנת את הטקסט כפי שהוא לפנינו.

הקדמה

חקר לשון המקרא עוסק לרוב במערכת הפועל ובמבנים התחביריים הקלאסיים, אך חיוניותו של הטקסט המקראי טמונה במידה רבה במרכיבים הדינמיים המצויים בשוליו. עבודה זו מוקדשת לבחינת שלוש תופעות לשוניות ייחודיות המהוות את התשתית הפרגמטית והרטורית של סיפורי המקרא: הקריאה (Interjection), הפנייה (Vocative) וההסגר (Parenthesis), הידועות בקיצורן כמרכיבי ה-קפ"ה.

מטרת המחקר היא להראות כי מרכיבים אלו אינם "חומרי מילוי" סגנוניים, אלא עמודי תווך בבניית המשמעות. לאורך הפרקים, נבחן כיצד מילות הקריאה מעצבות את הממד הרגשי, כיצד דרכי הפנייה משקפות היררכיה חברתית, וכיצד מבני ההסגר מאפשרים למספר להתערב ברצף העלילתי ולספק כלים פרשניים לקורא. העבודה תתמקד בספר בראשית, כזירה מרכזית לדיאלוג ולדרמה אנושית.

מבוא

מלבד חלקיו העיקריים וחלקיו הטפליים תבונה במשפט מילים נוספות שאינן שייכות לגופו של העניין אבל עשויות הן להבהירו הבהרת יתר מאיזו בחינה שהיא והם: הקריאה, הפנייה, ההסגר. (נהיר ש'1963: 29)

הלשון המקראית ניחנה בעושר סגנוני המאפשר העברת מסרים מורכבים בדרכים מגוונות. לצד המבנים התחביריים הקלאסיים של נושא ונשוא, קיימת מערכת ענפה של מרכיבים חוץ-משפטיים המעניקים לטקסט את אופיו הייחודי. עבודה זו תתמקד בשלוש תופעות לשוניות מרכזיות: הקריאה (Interjection), הפנייה (Vocative) וההסגר (Parenthesis), הידועות בקיצור כראשי התיבות (קפ"ה). מטרת המחקר היא להראות כיצד מרכיבים אלו אינם רק תוספות סגנוניות, אלא עמודי תווך בבניין המשמעות של הטקסט המקראי בספר בראשית. (ברקלי ש', א, 1974: 32)

א: הקריאה (Interjection)

הגדרת התופעה ותפקודה

מילות הקריאה (Interjections) בלשון המקרא הן מילים קפואות (בלתי נטויות) המשמשות להבעת רגש, דרישה או הפניית קשב. לפי גזניוס, מילים אלו אינן מהוות חלק מהמבנה התחבירי הפורמלי של המשפט, אלא הן "מבעים עצמאיים" המעניקים חיות לטקסט. (307.Gesenius,w,1964,p)

1. מילות מענה והתייצבות :

הַנִּנִּי: מופיעה ברגעים המכריעים ביותר. זוהי מילת קריאה המביעה נכונות מוחלטת, המלה מורכבת מ'הנה' עם יוד המדבר והיא נאמרת רק בהקשר של מוכנות מוחלטת בסיפור העקדה: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנִּנִּי" (בראשית 1:22).

הַנֶּה: משמשת להצגת עובדה חדשה או הפתעה וגם להפניית מבטו של הקורא או השומע אל מקרה פתאומי או עובדה קיימת.

דוגמה: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" (בראשית 1:31).

2. מילות פנייה ובקשה :

בִּי: מילה המביעה כבוד ושפלות רוח מול השומע לפני מילת 'אדוני'.
 (BROWN & others, 1959, p 106) דוגמה: יהודה פונה ליוסף: "בִּי אֲדֹנָי, יְדַבֵּר נָא עִבְדְּךָ דְּבַר בְּאֲזְנֵי אֲדֹנָי" (בראשית 44:18). לפעמים עם מקור מוחלט להדגיש את הפעולה: (Wiengreen, J., 1959, p 76) "וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יִרְדְּ נִרְדְּנוּ בַתְחִלָּה לְשֹׁפְר־אֶכָּל:" (בראשית 43:20)
 נָא: מילה זאת משמשת לעידון הדיבור ביום-יום עם צווי רגיל או מאורך: "וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אֲבִיו גִּשְׁה־נָּא וּשְׁקָה־לִּי בְּנִי:" (בדאשית 26:27), גם היא מילת זירוז או בקשה עדינה עם מילת השלילה 'אל'. (סגל מ' 1977: 44) "וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל־נָא תַעֲבֹר מֵעַל עִבְדְּךָ:" (בראשית 3:18).

אָנָּה: מילת תחנונים והפצרה והיא משמשת תמיד ברגעי משבר גדולים או בעת בקשת סליחה ורחמים בכינות ובעומק, המילה הזאת נוצדה מהתמזגות מילת הקריאה העתיקה 'אה' המעידה על כאב או יראה, עם מילת הבקשה והעידון 'נא' (אבן שושן א', 1972: 116) דוגמה: אחי יוסף מבקשים מחילה: "אָנָּה שָׂא נָא פָּשַׁע אֲחִידְךָ" (בראשית 50:17). השימוש ב'אנא' כאן מעלה את רמת הבקשה לדרגה של תחנונים לרחמים ולא רק בקשה רגילה.

אפוא: מילת המסכנה והבקשה, היא משמשת לחיזוק הבקשה לאחר הצגת הנימוקים. (Jouon P., 1923, p 50) "מִי־אֲפֹא הוּא הֶצְדֵּי־צִידֹ וַיָּבֵא לִי וְאֶכְּלִ" (בראשית 33:27).

3. מילות זירוז והמרצה:

מילים הדוחפות לפעולה ומדגישות את המהירות ואת היוזמה.

הָבֵה: קריאה לעשייה משותפת או הכנה לפעולה, והיא משמשת כקריאה להשתתפות במיזם משותף, ולרוב מופיעה לפני פועל בצורת עתיד כדי להורות על החלטה קבוצתית. (בן אור א' 1977: 131): "הָבֵה נִלְכְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה" (בראשית 3:11) במגדל בבל: "וַיֹּאמְרוּ הָבֵה | נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם" (בראשית 4:11)

ולפעמים משתמשים בצורת הציווי המאורך המעיד על הריצון. (Driver, 51.S.,1969, p 383)) Lee S.A, 1836, p.383) "וַיֹּאמֶר הַבְּטִינָא הַשְּׂמִימָה וְסִפֹּר הַכֹּכָבִים"(בראשית 15:5)

4. מילות רגש:

חֲלִילָה: מילת קריאה המשמשת להבעת הסתייגות או ביקורת לגבי המעשה הנזכר. (שויקה י' 1997: 679) דוגמה: אברהם מתווכח על סדום: "חֲלִילָה לָךְ מַעֲשֵׂת! כְּדָבָר הַזֶּה לְהָמִית צְדִיק עִם־רָשָׁע" (בראשית 18:25), "חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשֵׂוֹת כְּדָבָר הַזֶּה:" (בראשית 7:44).

לוי: הבעת משאלה או חרטה עם פועל בעבר או בעתיד. (Jouon P., 1923, 50.p)

דוגמה: אברהם מתפלל על ישמעאל: "לוי יִשְׁמַעְאֵל יִחְיֶה לְפָנֶיךָ" (בראשית 18:17), ואולי גם בציווי המביע על ריצון עתידי (Williams R., 1967, 91.p): "לוי יִשְׁמַעְנִי נָתַתִּי כֶסֶף הַשְׂדֵּה קָח מִלִּי" (בראשית 13:23).

5. מילות אישור והסכמה:

אָכֵן: מילה זאת היא תואר פועל אולי צירוף של 'אך+הן' בפירוש אומנם כן, באמת.

(אבן שושן א, 1972: 88) "וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה" (בראשית 16:28)

כן: המילה הזאת משמשת לאישור עבודתי או להסכמה לביצוע פעולה כפי שהתבקשה. (כנעני י' 1998: 2162) "וַיֹּאמְרוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:" (בראשית 20:42).

6. מילות שבועה:

חי: מילת השבועה הנפוצה ביותר, באה תמיד לפני השם הנשבע בו כשם מכובד בעל ערך עליון: חי ה', חי נפשי, חי פרעה.(שגיב ד', 2008: 547): "בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חַי פְּרַעֲה אִם־תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבוֹא אֲחִיקֶם הִקְשָׁן הָנָה"

ב: הפנייה (Vocative)

מאפייני הפנייה בלשון המקרא

הפנייה מוגדרת כצירוף שימני במלה אחת או יותר, שתפקידה להפנות את תשומת לבו של הנמען אל המבע, מכאן הפנייה אינה חלק אורגאני של הפרופוזיציה כלומר: של "תוכן" פוטנציאלי של המבע יש לה תפקיד מטא-תקשורתי המעוגן בהקשר הנסיבותי. (ניר ר' 1989 יחידות 7-10: 54)

הפנייה בספר בראשית אינה מסומנת באמצעות מילת פנייה ייעודית, לפי בלאו, זיהוי הנמען מתבצע באמצעות הקשר המשפט, טון הדיבור, או שימוש בתווית היידוע. הפנייה מהווה יחידה תחבירית עצמאית שאינה משתלבת במבנה הפורמלי של המשפט (בלאו י' 1996: 444).

הפנייה מבטאת בתופעות שונות ביניהן:

1. תופעת כפל השם (הפנייה הכפולה):

אחד המאפיינים הדרמטיים ביותר במקרא הוא חזרת השם פעמיים ברצף. חזרה זו מופיעה ברגעים של הכרעה גורלית או התגלות אלוהית, קריאה לעצירה או הצלה: "וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי מִלְאָךְ יְהוָה מֶן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי:" (בראשית 11:22). הכפל כאן נועד לעצור את פעולת העקדה באופן מיידי ולעורר דריכות שיא.

קריאה למינוי או בחירה: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיִּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֲנִי:" (בראשית 2:46). כאן החזרה מבטאת קרבה וחיבה מצד האל כלפי הדמות.

2. היררכיה חברתית בלשון הפנייה:

הפנייה במקרא משקפת את המעמד החברתי ואת מערכת היחסים בין הדוברים והיא על שלושת רמות:

- פנייה מהעליון אל הנחות: "וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי מִלְאָךְ יְהוָה מֶן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי:" (בראשית 11:22)
- פנייה מן הנחות אל העליון: השימוש בתואר "אֲדֹנִי" שכיח מאוד כביטוי של כבוד והכנעה, דוגמה מובהקת היא פניית יהודה אל יוסף: "בִּי אֲדֹנִי, יִדְבָּר-נָא עִבְדְּךָ דָּבָר" (בראשית 8:10). כאן משתלבים מרכיבי הקריאה "בי", "נא" עם הפנייה "אדוני" ליצירת פתיח מנומס ומרוכז.

● פנייה אופקית בין בני אדם: "וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִתְּרוֹן אֲנִיָּהּנוּ" (בראשית 4:29).

3. פנייה משפחתית ורגשית:

השימוש בכינויי קרבה נועד לרכך את הלב או להדגיש את הקשר הדמי. בשיח בין יצחק לאברהם מופיעה הפנייה: "וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אֲבִרְהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי" (בראשית 7:22), המעצימה את הממד הטראגי של הסיפור.

4. הפנייה בשמות תואר וכינויים:

לעיתים הפנייה אינה בשם הפרטי אלא בתכונה או בתואר, דבר המכוון את תשומת הלב לתפקיד הדמות באותו רגע: "וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי" (בראשית 7:22), "הַמְּלָאךְ הַגָּאֵל אֹתִי" (בראשית 16:48) - כאן היידוע משמש ככלי להגדרת הנמען ופנייה ישירה אליו. לפי גזניוס: תווית היידוע מחליפה כאן את כוחה של מילת הפנייה החסרה. (Gesenius W., 1964, p. 367)

5. הפנייה בשאילה:

"וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה:" (בראשית 9:3) "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לֵוִי אִי הָבֵל אֲחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשִׁמְרָ אֲחִי אָנֹכִי:" (בראשית 9:4)

6. הפנייה בדרכי נועם:

"וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִתְּרוֹן אֲנִיָּהּנוּ" (בראשית 4:29)

ג: ההסגר (Parenthesis)

הגדרת ההסגר ותפקודו התחבירי.

ההסגר בלשון המקרא הוא מבנה תחבירי המשתלב בתוך המשפט או ביניהם, אך אינו מהווה חלק בלתי נפרד מהשלד התחבירי (נושא ונשוא). ההסגר משמש

כ"הערת שוליים" פנימית המעניקה לקורא מידע חיוני מבלי לקטוע את הרצף העלילתי. מבחינה צורנית, ההסגר הוא תוספות צדדיות המכניס אותן המדבר לתוך דבריו, שניתן גם להשמיטן, והמשפט יהיה מובן בלעדיהן (ברקלי ש' 1973 א': 33)

ישנן כמה סוגים של הסגר והם כדלקמן:

1.הסגר ככלי לתיאור מצב ונסיבות: "וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ:" (בראשית 1:43) פסוק זה מהווה דוגמה מובהקת למשפט הסגר המשמש לתיאור נסיבות, במקרים רבים הסופר המקראי משתמש בהסגר כדי להבהיר את הרקע לאירועים: (שרה א' 2000: 410).

2.הסגר היסטורי-גיאוגרפי: "וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ... וְהַפְּנִיעָנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ" (בבראשית 6:12). המשפט המסומן בקו הוא הסגר המבהיר את המציאות הפוליטית באותה עת. המידע הזה אינו חלק מפעולת המעבר של אברם, אלא הערה פרשנית של המספר המדגישה את האתגר שעמד בפניו.

3.הסגר לתיאור גיל: "יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעֵ-עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצָאן וְהוּא נֶעַר..." (בבראשית 2:37) תיאור היותו נער משמש כהסגר המסביר את מעמדו בין האחים ואת התנהגותו בהמשך הפרק.

4.הסגר לתיאור מצב אישי: "וַיִּשְׂרִי אִשָּׁת אַבְרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֵהָ שָׂפְתָהּ מִצְרַיִת וְשִׁמָּה הָגָר:" (בראשית 1:16) פסוק זה נחשב לדוגמה קלאסית למשפט הסגר הפותח יחידה סיפורית חדשה באמצעות תיאור מצב.

5.הסגר אטימולוגי (הסבר שמות): לעיתים קרובות מופיע ההסגר לאחר מתן שם למקום או לדמות, כדי להסביר את הסיבה לשם זה: "וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֵבָה וַיֹּאמֶר כִּי-יִרְחֵב הָרְחִיב יְהוָה לָנוּ" (בראשית 22:26). המשפט המתחיל "כי" מתפקד כהסגר סיבתי המבאר את הקשר בין השם למעשה האלוהי.

סיכום ומסקנות

מחקר זה בחן את שלושת המרכיבים החוץ-משפטיים המכונים קפ"ה (קריאה, פנייה, הסגר) בספר בראשית. מן הניתוח עולה כי תופעות אלו אינן מקריות או קישוטיות בלבד, אלא הן ממלאות תפקידים חיוניים:

הקריאה מעניקה לטקסט מימד רגשי וקוגניטיבי המקרב את הקורא לחווית הדמויות.

הפנייה מעצבת את המבנה החברתי והדיאלוגי בתוך הסיפור.

ההסגר מאפשר למספר לנהל דיאלוג עם הקורא ולספק לו כלים פרשניים.

שילובם של שלושת המרכיבים הללו יוצר טקסט עשיר, רב-שכבתי ודרמטי, המצליח להעביר מסרים מעבר למילים הכתובות.

המקורות העבריים:

אבן שושן, אברהם, המילון החדש, 7 כרכים, ירושלים, 1972.

בן-אור, אורינבסקי, לשון וסגנון, תל-אביב, 1967 .

ברקלי, שאול, דקדוק עברי מודרג, ד'ג, ירושלים, 1974.

כנעני, יעקוב, המילון העברי המלא, תל אביב, 1998 .

נהיר, שימחה, עקרי תורת המשפט, חיפה, 1963.

סגל, משה צבי, מבוא המקרא, כרך ראשון, 1977.

שגיב. דוד, מלון עברי לשפה העברית בת זמננו, כרך שני, 2008, ירושלים.

שויקה, יעקוב, רב מילים המילון השלם, תל אביב, 1997.

שרה, ליפקון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, תל אביב, 1998.

המקורות הלועזיים:

Brown & Others, Hebrew and English lexicon of the Old Testament , Oxford , 1959.

Driver , S, R, A treatise on the use of the tenses in the Hebrew , Oxford , 1969.

Gesenius, W. Gesenius Hebrew Grammar , Oxford , 1964.

Jouon, paul, Grammaire del Hebrew Biblique , Rome, 1923.

Lee, S.A Grammar of the Hebrew Language , London , 1836.

Wiengreen, J. A practical Grammar for Classical Hebrew , Oxford , 1959.

Williams . R. J. Hebrew Syntax an Outline , Toronto , 1967.

